

СУЧАСНИЙ СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ

Пташенко С. І., Ізбаш К. С.

Стаття присвячена дослідженню сучасного стану нормативного правового регулювання соціального захисту поліцейських. У статті проаналізовано нормативно-правові акти, наукові дослідження та практику застосування законодавства щодо соціального захисту поліцейських.

Визначено, що Національна поліція України є одним із важливих та необхідних державних інститутів у сучасних умовах, яка займає одне з ключових місць та реалізує правоохоронну функцію, виконує широке коло завдань, у тому числі захист прав та свобод громадян.

Підвищення соціального захисту працівників поліції є важливим. Зазначено, що більше уваги необхідно приділити соціальному захисту поліцейських та усунення прогалин у вітчизняному законодавстві, що надасть можливість забезпечення повноцінного функціонування реформованих та новостворених підрозділів Національної поліції України.

Незважаючи на великий обсяг нормативно-правових актів, що регламентують соціальний захист правоохоронців та членів їх сімей, привертає увагу факт декларативності норм та характер їх необов'язковості до виконання, також бракує єдиного підходу до правового регулювання соціального захисту досліджуваної категорії працівників.

Незважаючи на ряд позитивних змін щодо реформування поліцейської системи в Україні, потрібно більше уваги звернути на соціальний захист та прогалини національного законодавства, усунення яких надасть можливість забезпечити повне функціонування новостворених та реформованих підрозділів Національної поліції України. Завдання реформування полягає передусім у відповідності між завданнями і функціями, структурою та людьми і ресурсним забезпеченням. Серед інших важливих питань - це і гідна оплата праці українських поліцейських, адже від їх вмотивованості напряму залежить безпека громадян та рівень розкриття злочинів. І тому їх зарплата має відповідати сучасним ризикам та реаліям, забезпечувати стабільність, а це може гарантувати лише закон.

Ключові слова: соціальний захист, соціальне забезпечення, гарантії, поліцейський, працівник, держава, Національна поліція України, національне законодавство.

Ptashenko S. I., Izbash K. S. Current state of the legal regulation of police officers social protection in Ukraine

The given article outlines the study of the current state of normative legal regulation of police officers' social protection. The article analyses normative legal acts, scientific research, and the practice of applying legislation regarding the social protection of police officers.

It was determined that one of the most important and necessary state institutions in modern conditions is The National Police of Ukraine, which occupies one of the key positions by implementing the law enforcement function and performing a wide range of tasks to protect the rights and freedoms of citizens, and therefore the social protection of police employees plays an important role.

It is stated that despite several positive changes regarding the reform of the police system in Ukraine, it is necessary to pay more attention to social protection and to the gaps in the national legislation, the elimination of which will provide an opportunity to ensure the full functioning of the newly created and reformed units of the National Police of Ukraine.

However, to date, the social protection of police officers remains an unsolved problem, which creates obstacles on the way to the development and establishment of stability in society.

After the analysis of the current national legislation on the social protection of employees of the National Police of Ukraine, it was concluded that despite the large volume of legal acts regulating the social protection of law enforcement officers and their family members, attention is drawn to the fact of norms declarativity and the nature of their optional implementation, as well as a lack of a unified approach to the legal regulation of social protection of the studied category of workers.

As a result, although a number of legal acts provide the social protection of employees of the National Police of Ukraine is provided, many issues remain unresolved, especially in today's conditions.

Key words: social protection, social security, guarantees, police officer, employee, state, National Police of Ukraine, national legislation.

Постановка проблеми. Наразі в Україні тривають реформаційні та трансформаційні процеси. Значна кількість нормативно-правових актів, які різняться між собою за такими критеріями як юридична сила, порядок прийняття нормативного акту, набрання його чинності, на які поширюється їх дія становлять комплекс нормативно-правового регулювання соціального захисту поліцейських.

Поліцейські, виконуючи завдання щоденно ризикують своїм життям та здоров'ям, мають постійне фізичне та психологічне навантаження, ненормований робочий час, затримують злочинців та протидіють злочинному середовищу. Наразі питання нормативно-правового регулювання соціального захисту поліцейських є актуальним та потребує вдосконалення. Адже, соціальний захист поліцейського окреслює особливості їх правового статусу, як представників виконавчої влади, «... який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку» [8].

Стан дослідження. Теоретичні та практичні питання забезпечення соціального захисту поліцейських у своїх наукових роботах розглядали такі вчені-правознавці, як: Безпалова О. І., Битяк Ю. П., Бортник С. М., Бугайчук К. Л., Вапнярчук Н. М., Джафарова О. В., Денисова Л. Л., Денищук Д. Є., Дяченко О. О., Зайцев С. Ю., Іншин М. І., Калашник М. В., Калюжний Р. А., Князькова Л. М., Коломоєць П. В., Колпаков В. К., Комзюк А. Т., Кріцак І. В., Кузьменко О. В., Лаврінченко О. В., Музичук О. М., Погорілець О. В., Романенко М. В., Самбор М. А., Шатрава С. О.

Власні дослідження щодо забезпечення соціального захисту поліцейських проводили такі сучасні науковці, як: Калашник М. В. («Соціально-правові гарантії забезпечення діяльності органів поліції», 2017), Бортник С. М. («До проблеми соціального захисту працівників органів Національної поліції України», 2019), Клипа О.П. («Адміністративно-правове регулювання соціального захисту працівників Національної поліції України», 2021), Маручевич Д. О. («Адміністративно-правове регулювання соціального захисту поліцейських», 2021), Бугайчук К. Л. («Деякі питання посилення соціального захисту поліцейських», 2021), Князькова Л. М. («Проблеми трудового права та права соціального забезпечення», 2021), Шатрава С. О., Джафарова О. В.,

Денищук Д. Є., Кріцак І. В., Погорілець О. В. («Модернізація системи соціального захисту поліцейських», 2022), Антоненко О. А. («Організаційно-правові засади правового та соціального захисту працівників поліції», 2023), Вапнярчук Н. М. («Нормативно-правове забезпечення соціального захисту працівників Національної поліції України: сьогодення», 2023).

Так, у попередніх статтях досліджено «Поняття та особливості соціального захисту поліцейських в Україні» [12], «Елементи механізму адміністративно-правового регулювання соціального захисту працівників національної поліції України» [13]. Наразі ми продовжуємо дослідження сучасного стану нормативно-правового регулювання соціального захисту поліцейських в Україні.

Наразі вітчизняна наука потребує подальшого законодавчого вдосконалення питання соціального забезпечення та захисту поліцейських.

Метою статті є дослідження сучасного стану нормативно-правового регулювання соціального захисту поліцейських в Україні.

Виклад основного матеріалу. Одним з найбільших за своєю чисельністю правоохоронних органів є Національна поліція. Закон України «Про Національну поліцію» вказує, що «..Національна поліція є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку» [8].

Як зазначалося раніше в наших дослідженнях «...соціальний захист поліцейських є одним із головних напрямів правоохоронної реформи, що має певну специфіку, яка зумовлена виконанням їх професійної діяльності, пов'язаною з підвищеним ризиком і небезпекою. Створення фундаментальної законодавчої бази, яка має відповідати сучасним вимогам суспільного життя та міжнародним критеріям, є першочерговим завданням успішного процесу реформування адміністративно-правового забезпечення соціального захисту працівників Національної поліції України» [13, с. 287].

Дослідження сучасного стану нормативно-правового регулювання соціального захисту поліцейських гарантується державою та міжнародними нормами права. Низка міжнародно-правових документів визначають стандарти щодо забезпечення соціального захисту, серед яких: «Загальна декларація прав людини», «Європейська конвенція про

захист прав людини та основних свобод», «Європейська соціальна хартія», «Конвенцію про права осіб з інвалідністю», «Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (містить міжнародні звичаї та договірні норми у сфері соціального захисту)», «Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права» [1, 2, 3, 4, 5, 6].

Для прикладу зазначимо, що «Конвенція про права осіб з інвалідністю», вказує на соціально незахищені категорії осіб та визнає необхідність соціального захисту державою цієї категорії [4]. Вартий уваги «Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права», який скеровує до стандартів надання соціальної допомоги, а саме у зв'язку з відпусткою; надання допомоги жінкам у зв'язку з пологами тощо [6].

В свою чергу «Європейська хартія про основні соціальні права» встановлює низку обов'язків для держав-учасниць створення і функціонування системи соціального забезпечення [3].

Положення статті 25 «Загальної декларації прав людини (1948)» визначає, що кожна людина має право на такий життєвий рівень, як: їжа, одяг, житло, медичне та соціальне обслуговування, що є необхідним для підтримання здоров'я та добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, каліцтва, старості чи іншого випадку втрати засобів існування через не залежні від неї обставини [1].

Аналіз чинного міжнародного законодавства дає підстави стверджувати, що захист життя та здоров'я людини мають гарантувати захист права на працю, гідні умови праці, включаючи винагороди за неї і права на відпочинок.

На думку сучасного науковця Марусевича Д. О. «... нормативно-правове регулювання соціального захисту поліцейських передбачає сукупність юридичних норм та їхніх положень, що спрямовані на впорядкування суспільних відносин щодо здійснення соціальної підтримки поліцейських у разі втрати працездатності, отримання інвалідності, каліцтва, професійних захворювань, настання пенсійного віку та в інших випадках, що визначаються законодавством» [15, с. 78].

Основний Закон України закріплює спектр основних положень соціального захисту поліцейських. Положення статті 9 Конституції України визначають «...пріоритет загальнолюдських цінностей, поважає загально визнані принципи міжнародного права». Проте, важливо підкреслити, що правовою основою соціального захисту поліцейських також є низка міжнародних правових актів ратифікованих Україною. Стаття 46 Основного

Закону засвідчує «...права громадян на соціальний захист, що охоплює право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, утрати годувальника, безробіття з не залежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом» [7]. Досліджуючи Основний закон України встановлено, що статті 3, 13, 18, 36, 44, 92, 116 містить базові аспекти соціального захисту людини та громадянина.

У чинному законодавстві України визначені загальні положення щодо соціального захисту працівників Національної поліції України, а саме: закони України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», «Основи законодавства України про охорону здоров'я», постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національну поліцію» та «Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції», накази Міністерства внутрішніх справ України: «Про затвердження порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків, що сталися з поліцейськими», «Порядок та умови виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та здобувачам вищої освіти закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських».

Положення про соціальний захист працівників Національної поліції України також містяться в основному Законі України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580, яким внесені значні зміни правового регулювання діяльності Національної поліції України, статусу поліцейських, створені нові правові інститути, кардинально переорієнтовані мета та завдання правоохоронної діяльності [8].

Закон України «Про Національну поліцію» передбачає наступні гарантії соціального захисту поліцейського: «...забезпечення належними умовами для виконання покладених на нього службових обов'язків; отримання своєчасно і в повному обсязі грошового забезпечення та інших компенсаційних виплат відповідно до закону та інших нормативно-правових актів України; користування у повному обсязі гарантіями соціального та правового захисту; під час виконання поліцейських повноважень користується безоплатно всіма видами громадського транспорту» (ст. 62).

В свою чергу, значне коло гарантій соціального захисту поліцейських визначено у розділі 9

«Соціальний захист поліцейських», а саме: «службовий час і час відпочинку поліцейських» (ст. 91), «відпустки поліцейських» (ст. 92), «обчислення тривалості відпусток поліцейських» (ст. 93), «грошове забезпечення поліцейських» (ст. 94), «медичне забезпечення поліцейських» (ст. 95), «житлове забезпечення поліцейських» (ст. 96), «одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського» (ст. 97), «особи, які мають право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги» (ст. 98), «розміри одноразової грошової допомоги» (ст. 99), «призначення одноразової грошової допомоги» (ст. 100), «підстави, за яких призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються» (ст. 101), «пенсійне забезпечення поліцейських» (ст. 102), «навчання дітей поліцейських» (ст. 103), «захист прав та законних інтересів працівників поліції» (ст. 104) [8]. Саме цим спеціальним нормативно-правовим актом Законом України «Про Національну поліцію» встановлені особливості соціального забезпечення поліцейських.

Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 05.10.2020 № 705 «Про затвердження порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків, що сталися з поліцейськими» визначає процедуру проведення розслідування та введення обліку нещасних випадків, що сталися з поліцейськими. Матеріали службового розслідування складаються при настанні нещасного випадку, навіть про який керівник органу та підрозділу поліції не був повідомлений. Спеціальне розслідування проводиться у випадках із: «...настанням смертельних наслідків; групові нещасні випадки; гострі професійні захворювання (отруєння, що призвело до тяжких чи смертельних наслідків; нещасних випадків, факт настання яких встановлено в судовому порядку; нещасних випадків, що спричинили тяжкі наслідки, у тому числі з можливою інвалідністю потерпілого поліцейського; зникнення поліцейського під час виконання службових обов'язків» [11].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року № 988 «Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції» надає перелік критеріїв та підстав для виплат грошового забезпечення працівникам Національної поліції, а також здобувачам закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських [9].

Таким чином, сучасне правове регулювання соціального захисту поліцейських включає в себе значну кількість законодавчих, нормативно-правових актів,

які встановлюють базові соціальні гарантії для поліцейських та створюють правові можливості для їх реалізації. Ці нормативно-правові акти відрізняються за юридичною силою, порядком прийняття, набранням чинності та колом суб'єктів, на які поширюється дія цих актів.

Висновки. На підставі проведеного дослідження встановлено, що сучасний розвиток української доктрини передбачає подальше опрацювання та здійснення пошуків максимально ефективних шляхів для успішного виконання службових обов'язків поліцейськими, стримання плинності кадрів та створення мотивації до вступу на службу до правоохоронних органів, мінімального прояву корупції.

Правовий і соціальний захист поліцейських потребує доповнення та вирішення їх у практичній площині, а саме: забезпечення житлом, медичним, реабілітаційним обслуговуванням, належним пенсійним забезпеченням, наданням пільг сім'ям поліцейських на вирішення першочергових соціально- побутових проблем.

Література

1. Загальна декларація прав людини: прийн. і прог. рез. Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. 217 А. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення 16.11.2023).
2. Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод : рат. Законом України від 17 лип. 1997 р. № 475/97-ВР. URL: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ukr.pdf (дата звернення 16.11.2023).
3. Європейська соціальна хартія: рат. Законом України від 14 вер. 2006 р. № 137-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062 (дата звернення 16.11.2023).
4. Конвенція про права осіб з інвалідністю: рат. Законом України від 16 груд. 2010 р. № 1767-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення 12.10.2023).
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : рат. Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовт. 1973 р. N 2148-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення 16.11.2023).
6. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права : рат. Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовт. 1973 р. N 2148-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення 16.11.2023).
7. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042

gov.ua/laws/show/435-15#n1753 (дата звернення: 16.11.2023).

8. Про Національну поліцію: Закон України 02 липн. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 16.11.2023).

9. Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 лист. 2015 р. № 988. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 16.11.2023).

10. Про затвердження Порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків, що сталися з поліцейськими: наказ МВС від 05 жовтн. 2020 р. № 705. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1139-20#Text> (дата звернення 16.11.2023).

11. Про затвердження Порядку та умов призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без установлення інвалідності працівника міліції : постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовт. 2015 р. № 850. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-2015-%D0%BF/> (дата звернення 16.09.2022).

12. Аносенков А.А., Ізбаш К.С. Поняття та особливості соціального захисту поліцейських в Україні. Актуальні проблеми правознавства: Збірник наукових праць Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету. 2022. № 3. С. 43-49.

13. Ізбаш К.С., Пташенко С.І. Елементи механізму адміністративно-правового регулювання соціального захисту працівників національної поліції України. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 1. С. 287-289.

14. Клипа О.П. Окремі аспекти сучасного стану правового регулювання соціального захисту працівників Національної поліції України. Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 16-17 жовтня 2020 р. Харків : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2020. С. 24-28.

15. Марусевич Д. О. Структура механізму адміністративно-правового регулювання соціального захисту поліцейських. Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 6-7 берез. 2020 р. Дніпро : Прав. світ, 2020. С. 77-80.

*Пташенко С. І.,
аспірантка
Одеського державного університету
внутрішніх справ*

*Ізбаш К. С.,
кандидат юридичних наук, доцент, старший
науковий співробітник відділу організації наукової
роботи
Одеського державного університету
внутрішніх справ*